

АНОТАЦІЯ

Шкарупа Є. О. Професійна підготовка майбутніх вихователів до організації гурткової роботи у закладах дошкільної освіти. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями). – Державний заклад «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», Полтава, 2025.

У дисертаційній роботі наведено теоретичне узагальнення й практичне розв’язання актуальної на сьогодні проблеми професійної підготовки майбутніх вихователів до організації гурткової роботи у закладах дошкільної освіти (ЗДО), що виявляється в теоретичному обґрунтуванні та реалізації відповідних педагогічних умов й експериментальному доведенні їх ефективності. Результати проведеного теоретико-експериментального дослідження продемонстрували об’єктивність вихідних положень і засвідчили вирішення поставлених у дисертаційній роботі завдань.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що: *вперше* визначено та науково обґрунтовано педагогічні умови професійної підготовки майбутніх вихователів до організації гурткової роботи у ЗДО (формування позитивної мотивації майбутніх вихователів до організації гурткової роботи у ЗДО; імплементація інноваційних педагогічних технологій у фахову підготовку майбутніх вихователів ЗДО для формування знань та уявлень про гурткову роботу, механізми її організації; залучення майбутніх вихователів до організації гурткової роботи у ЗДО через різні види квазіпрофесійної діяльності), подано авторське трактування сутності понять «гурткова робота в ЗДО», «готовність майбутніх вихователів до організації гурткової роботи в ЗДО» та визначено її

складові як результату професійної підготовки, а також критерії, показники та рівні її сформованості.

– *уточнено* понятійно-категоріальний апарат дослідження проблеми професійної підготовки майбутніх вихователів до організації гурткової роботи у умовах ЗДО: «професійна підготовка майбутніх вихователів», «готовність», «гурток», «гурткова діяльність».

– *подальшого розвитку* набули уявлення про інноваційні технології, форми та методи професійної підготовки майбутніх вихователів до різних видів діяльності з дітьми дошкільного віку.

Практичне значення дослідження полягає в розробці й упровадженні в практику роботи закладів вищої освіти, що здійснюють підготовку здобувачів спеціальності «Дошкільна освіта» на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти, педагогічних умов професійної підготовки майбутніх вихователів до організації гурткової роботи у ЗДО, що передбачали впровадження в структуру фахових дисциплін відповідних лекцій, тренінгів, майстер-класів, проєктів, хакатонів тощо; у структуру педагогічних практик практико орієнтованих завдань задля формування готовності майбутніх фахівців до організації гурткової роботи; розробці програми взаємодії із студентським самоврядуванням, а також різними соціальними партнерами.

Результати дослідження можуть бути **використані** в процесі професійної підготовки майбутніх вихователів до організації гурткової роботи у ЗДО, у науково-педагогічній підготовці здобувачів фахового педагогічного профілю, а також у системі самоосвітньої діяльності майбутніх вихователів та підвищення кваліфікації фахівців та здобувачів закладів фахової передвищої та вищої освіти України.

У першому розділі дисертаційної роботи визначено теоретичні засади професійної підготовки майбутніх вихователів до організації гурткової роботи у ЗДО, зокрема проаналізовано наявні дослідження щодо професійної підготовки

та готовності майбутніх фахівців дошкільної ланки освіти до організації різних видів діяльності з дітьми дошкільного віку та на цій основі сформульоване авторське бачення відповідної готовності. Обґрунтовано педагогічні умови професійної підготовки майбутніх вихователів до організації гурткової роботи у ЗДО. Визначено й схарактеризовано сутність, зміст та специфіку організації гурткової роботи у ЗДО.

На основі проведено аналізу наукової літератури встановлено, що професійна підготовка майбутніх вихователів у ЗДО визначається як планомірний процес формування стійкої мотивації до роботи з дітьми, сукупності необхідних для цього знань та умінь (компетентностей), а результатом професійної підготовки є готовність до професійної діяльності або до конкретного напрямку роботи з дітьми, що поєднує мотиваційний, когнітивний та діяльнісний компоненти. Подано авторське розуміння концепту «готовність майбутніх вихователів до організації гурткової роботи у ЗДО» – це інтегрована професійно-особистісна характеристика здобувача, яка включає систему знань, умінь, навичок, ціннісних орієнтацій, мотивації та досвіду творчої педагогічної діяльності, що забезпечують ефективне планування, організацію та проведення гурткової роботи з дітьми дошкільного віку відповідно до їх вікових, психофізіологічних та індивідуальних особливостей.

Установлено, що гурткова робота у ЗДО є **цілеспрямованою, систематичною формою організації освітнього процесу, яка реалізується поза межами обов'язкової програми, має добровільний характер участі, і спрямована на всебічний розвиток індивідуальних інтересів, здібностей, творчого потенціалу та соціального досвіду дітей дошкільного віку.** Провідними принципами організації гурткової роботи є: принцип індивідуалізації та диференціації в організації гурткової роботи, принцип добровільності, принцип науковості та доступності, принцип інтеграції, принцип активності та самостійності дошкільників у процесі гурткової роботи,

принцип варіативності та творчості, принцип емоційної насиченості й позитивного емоційного фону під час гурткових занять. Виокремлено та схарактеризовано такі види гуртків за напрямком діяльності: інтелектуально-творчі, художньо-естетичні, музичні, театральні, літературні, спортивно-оздоровчі, еколого-природничі, технічні.

Визначено та обґрунтовано низку педагогічних умов професійної підготовки майбутніх вихователів до організації гурткової роботи у ЗДО, зокрема: формування позитивної мотивації майбутніх вихователів до організації гурткової роботи у закладах дошкільної освіти; імплементація інноваційних педагогічних технологій у фахову підготовку майбутніх вихователів ЗДО для формування знань та уявлень про гурткову роботу, механізми її організації; залучення майбутніх вихователів до організації гурткової роботи у ЗДО через різні види квазіпрофесійної діяльності.

У другому розділі дисертаційної роботи висвітлено перебіг експериментальної перевірки ефективності визначених та обґрунтованих педагогічних умов професійної підготовки майбутніх вихователів до організації гурткової роботи у ЗДО, для чого було проведено педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний та контрольний).

На основі компонентів готовності майбутніх вихователів до організації гурткової роботи у ЗДО було визначено критерії й показники, а також відповідні рівні. До критеріїв віднесено: мотиваційно-ціннісний (наявність позитивної мотивації щодо організації гуртків у ЗДО з метою всебічного розвитку дошкільників; ціннісна установка на професійний саморозвиток та самовдосконалення), когнітивний (наявність знань щодо сутності гурткової роботи, специфіки її організації в умовах ЗДО з урахуванням нормативно-правової бази; сформованість уявлень про напрями гурткової роботи в ЗДО; наявність знань про форми, методи та засоби гурткової роботи з дошкільниками у ЗДО), організаційно-діяльнісний (здатність до організації та управління

різними видами гурткової роботи у ЗДО; здатність до діагностики творчих здібностей дошкільників задля визначення напрямів гурткової роботи у ЗДО; сформованість умінь та навичок щодо добору та реалізації традиційних та інноваційних форм та методів роботи з дітьми дошкільного віку в умовах гурткової роботи). Рівнями стали: високий, середній та низький.

Установлено переважно низький рівень сформованості готовності майбутніх вихователів до організації гурткової роботи у ЗДО за результатами констатувального зрізу.

Реалізація дослідно-експериментальної роботи відбувалась послідовно, відповідно до визначених етапів: пропедевтичний, мотиваційно-орієнтаційний, діяльнісно-практичний, творчий. На пропедевтичному етапі було проведено первинну роботу з професорсько-педагогічним складом випускових кафедр шляхом обговорення проблеми організації гурткової роботи у ЗДО у межах конференцій, круглих столів, засідань кафедр, майстер-класів, засідань кафедр, під час яких обговорювалися питання щодо організації гурткової роботи в умовах ЗДО. Мотиваційно-орієнтаційний був спрямований на підвищення рівня мотивації майбутніх вихователів до роботи з дітьми дошкільного віку та організації гурткової роботи у закладах дошкільної освіти, а також на усвідомлення цінності дитинства та професії вихователя в суспільстві. Діяльнісно-практичний етап став одним з головних у підготовці майбутніх вихователів, оскільки було охоплено широкий спектр завдань. Зокрема, здобувачі освіти на цьому етапі опанували знання сутності, уявлень, змісту гурткової діяльності, види гуртків, нормативно-правову базу щодо організації гурткової роботи. Особливу увагу було приділено ролі вихователя як організатора гуртків в умовах ЗДО. Творчий етап дослідження мав на меті поглиблення практичної підготовки майбутніх вихователів у створених умовах ініціативної, самостійної та творчої поведінки, та, зокрема, у реальній практиці,

наближеній до професійної діяльності. Таким чином цей етап надав можливості для практичного застосування та удосконалення здобутих знань та вмінь.

Ефективність педагогічних умов професійної підготовки майбутніх вихователів до організації гурткової роботи у ЗДО було доведено під час контрольного етапу експерименту за допомогою методів математичної статистики, що підтвердило статистично значущі відмінності між даними контрольної та експериментальної групи.

Ключові слова: професійна підготовка майбутніх вихователів, готовність майбутніх вихователів до організації гурткової роботи у ЗДО, гурток, гурткова робота, заклад дошкільної освіти, діти дошкільного віку, педагогічні умови.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті в наукових фахових виданнях України, зокрема, які включені до міжнародних наукометричних баз:

- 1. Шкарупа Є.О.** Організація гурткової роботи в умовах ЗДО: теоретичний аспект. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2021. № 1 (339). Ч. 2. С. 234–242. DOI: 10.12958/2227-2844-2021-1(339)-2-234-242
- 2. Шкарупа Є.О.** Специфіка організації гурткової роботи у закладах дошкільної освіти. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2021. № 8 (346). С.39–47.
- 3. Шкарупа Є.О.** Формування ключових компетентностей дитини дошкільного віку в умовах гурткової роботи. *Інноваційна педагогіка*. 2023. Вип. 60. С. 200–206. DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/60.41>

4. Hrechyshkina I., **Shkarupa Y.**, Varianytsia L., Bader S., Yepikhina M. Formation of Tolerance and Intercultural Competence in Future Educators in a Preschool Educational Institution. *Journal of Curriculum and Teaching*. 2024/ №3. Pp. 136–135 (*Scopus*). DOI: <https://doi.org/10.5430/jct.v13n3p126>

Статті в зарубіжних наукових виданнях:

5. **Shkarupa Y.** The role of the club leader in an institution of preschool education. *Slovak international scientific journal*. 2023. №73. Pp. 20–24. <https://doi.org/10.5281/zenodo.8118793>

Статті в інших виданнях, матеріали конференцій:

6. **Шкарупа Є.О.** LEGO-конструктор в освітньому процесі: граємо і навчаємось. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2021. № 2. С. 26-29 URL: <https://emetodyst.expertus.com.ua/870824>

7. **Шкарупа Є.О.** Особливості формування компетентностей дошкільників у процесі гурткової роботи в ЗДО. *Актуальні проблеми підготовки майбутніх фахівців дошкільної та початкової освіти: збірник наукових праць учасників II Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Лубни, Україна, 6-7 квітня 2023 року)*. Полтава-Лубни: ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», 2023. С. 60–68.

8. **Шкарупа Є.О.** Вивчаємо стан роботи з формування культурно-гігієнічних навичок у дітей. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2023. № 10. С. 4-9 URL: <https://emetodyst.expertus.com.ua/10010087>

9. **Шкарупа Є.О.** Наноекспедиція або відкриваємо з дітьми перші таємниці мікросвіту. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2023. № 6. С. 36-40. URL: <https://emetodyst.expertus.com.ua/10007229>

10. Шкарупа Є.О. Як створити в дитячому садку мобільну еколабораторію *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2023. № 3. С. 30-34 URL: <https://emetodyst.expertus.com.ua/10004987>

11. Шкарупа Є.О. Розвиваємо в дошкільників зорову пам'ять за допомогою асоціацій. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2023. № 2. С. 28-32 URL: <https://emetodyst.expertus.com.ua/10004255>

12. Шкарупа Є.О. Гурткова робота в умовах дистанційного навчання у ЗДО. *Дошкільна освіта в сучасному освітньому просторі: Реалії, загрози та перспективи*: збірник наукових праць учасників міжнародної науково-практичної конференції (м. Лубни, Україна, 15-16 квітня 2024 року). Полтава-Лубни: ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», 2024. С. 42–48

13. Шкарупа Є.О. Що перевірити в організації дослідницько-експериментальної діяльності дітей. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2024. № 5. С. 8-10 URL: <https://emetodyst.expertus.com.ua/10015071>

14. Шкарупа Є.О. Що перевірити в організації рухливих ігор. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2024. № 3. С. 19–21. URL: <https://emetodyst.expertus.com.ua/10013748>

15. Шкарупа Є.О. Навчальний тренінг як засіб підготовки майбутніх вихователів до організації гурткової роботи в умовах ЗДО. *Дошкільна освіта в сучасному освітньому просторі: реалії, загрози та перспективи*: збірник наукових праць учасників II Міжнародної науково-практичної конференції. Полтава-Лубни: ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», 2025. С. 77-82.